NIHIL SINE DEO

Anul I - Nr. 2
Iunie 2020
Timișoara

CUNUNA

FOAIE DĂ CULTURĂ BĂNĂȚANĂ

Sub lumina ha şierească, pă largu pământului, în bătaia vântului, fire dulşie omenească, graiu blând şi cumpătat, ca în dulşele Bănat, nu mai cred să să găsască.”

Victor Vlad Delamarina

Periodic editat de ASOCIAȚIA PENTRU VORBIREA BĂNĂȚANĂ
ISSN 2668-9480
ISSN-L 2668-9480
E-mail: **office@vorbireabănățană.ro / limbabănățană@yahoo.ro**
Tel: 0768113404
www.vorbireabănățană.ro
http://dictionar.vorbireabănățană.ro/
https://www.facebook.com/asociațiavorba/ - Asociația pentru Vorbirea Bănățană
Punct de lucru: Timișoara, str. Nicolae Iliești, nr. 10, ap.1
Colectivul de redacție: Redactor-șef: Linția Vasile; Redactori: Colgia Florina-Ariana și Boian Sergiu; Tehnoredactor: Ghimboașă Oana-Alexandra; Redactor-corector: Aurel Bancu
Editura Mirton Timișoara

Io, d-atunșia șciu...!

Copil... Acasă, la Murani.

„- Să baji dă sama... dă astădz, multă vreme, spui la tăt natu': Hristos o Înviat!”

Mă uitam cu mirare la Taica și nu prișepeam șe m-o pricit.

„- Cum o Înviat? Ai zâs că Iisus îi Dumnezău, cum pucea să moară?”

Șăgeam în pișioare pră scamn și eram chicit în țoale noi dă buna – bună, Mama Lena, să ne dușem la bisărică. Șciu că l-am măi întrăbat pră Taica:

„- Și tu az noapce ai fost dus la Pietă, să-L vedz cum o Înviat, d-aia ai fost dus la Înviere? Da, lumina care arge în șopru dă șe aț aprins-o?”

Arăngu o înșeput să bată și n-o mai fost vreme dă nimic. Mama Lena ne-o dat, la sora mea și mie, câce un mănunchi dă cârlinjei ca să punem la Icoana Învierii.

Atunși, dămult, în vremea copilăriei mele, n-am prișeput șe m-o pricit mie Taica meu. Da’... tăt atunși, în dzâua aia, am vădzut o lumină dulșie care era în tăce. Așa, ca un feal dă ușurare ... pă ulița noastră, în șieru' fără nori, în bisărică, în glasu lu Uica Popa, la ai șe cântau la strană, la tăt natu', pă obradzu lor, în graiu lor, șâ-n dragu lor... o dulșeață! Și tăți spuneau că „O Înviat!”

„- Trăbă să fie dă istina șe să spune că dă bună samă, dă n-ar fi Înviat, n-ar spune tăț așa, unu cătă altu. Iei, tăț șciu...! D'aia tăț îs astădz așa dă îndomoli și dă așădzaț. Șciu ei șeva! S-o petrecut șeva!”

„- Și lumina asta linișcită dă șe îi astădz așa cum n-o fost ieri? Da’ oare dă șe la strană, Uica Savi, Uica Mănăsie și Moș Victor or cântat că «la ăi dân mormince, Hristos le-o dăruit viață»?”

„- Însamnă că ei nu-s măi morț, și pră ei i-o înviat!”

„- Da’ unge-i Iel? Atunși și iei trăbă să fie tăt acolo, cu Iel. Însamnă că tăți îs d-a Lui.”

Ajiunș acasă, în sobiță, pră masă: colași, plășintă, oauă roșâi, lumini aprisă și fum dă tămânie. Și Taica, cu lacrămi în ochi, țucă colașii pră rând și spunie: „Pântru Tăicuțu, pântru Deda Bunu, pântru Maica Lena, pântru Mama Mia, pântru Deda Vichencie, pântru Deda Paica,

pântru tăț morțî noșci, Dumnedzău să-i oginească în pașie pră tăț...” Tăt așa o făcut și Mama Lena, o țucat alț colași și l-o pomenit pră tata ei mort în război, și pră tăț morțî.

„- Taică, noi o să mâncăm colașii și plășinta și oaulii?”

„- Nu”, m-o spus Taica mieu, noi mâncăm alț colași, ășcia-s dă pomana sufletului lu părinții și străbunii noștri. Mama Lena o să le ducă la alții oameni în dar, ca să fie dă pomana lu ăi pră care i-am pomenit”.

Ne-am așădzat la masă și Mama Lena o tămăniat mâncarea și io o trăbuit să dzâc Tatăl nostru, așa cum am șciut. Sî am șiocnit oauă roșâi și am dzâs „Hristos o Înviat!”, și am răspuns „Agevărat c-o Înviat!”

„ -Taică, da dă șe oaulii îs roșii?” Și m-o dzâs că: „Pântru că, oaulii însamnă viață și roșu însamnă sânje. Hristos ne-o dat viață și pântru asta sânjilii lui o curs pră crușe pântru noi.”

„- Și astădz dă șe să mâncă miel, dă șe ai tăiat ieri mielul dă la oilii noașce?”

„- Țușe-l Taica, mielu adușie amince că Domnul Hristos s-o dat păntru noi, ca să ne treacă la Tatăl. Să șcii că *Pașci*, însamnă în limba a jîdovească *o treșere*.”

M-am menunat dă tăce șe le-am vadzut și le-am audzât în dzâua aia și m-o părut rău că nu mi-s om mare, ca să prișep șe vrea să-m spună mie Taica meu. Sora mea, că o fost măi mică, ea n-o întrebat atâcea, ea numa s-o menunat. Și am fost și sara la Veșernie și am audzât cum Uica Popa o dzâs istoria Învierii lu' Hristos în măi mulce limbi. Și Taica mi-o dzâs că dă aia, ca să șcie tăt natu și tăce nemurilii dă pă fața pământului agevărul, că Hristos O Înviat!”

Acasă, la Murani.

Acuma nu măi întrăb, d-atunșia șciu. Acuma tac. Nu măi am pră șine să măi întrăb… Acuma io țuc colașii și le rostăsc numili, pomenidu-i. Acuma șciu că în Iel, ăl Inviat, ne adunăm laolaltă ca să fim una cu Iel. Năgejgea noastră c-o să ne întâlnim.

Dă aia murmur întruna: Mulțămesc!

Sorin Dinea

Biserica de lemn de la Iersig

POEZIA BĂNĂȚANĂ

GEORGE GÂRDA

S-o născut în 5 săptembrie 1879, în satul Mănăşciur, dă lângă Făjet. O făcut şcoala primară în satul Mănășciur, după care dân anu 1892, o urmat Liceul Maghiar dân Logoj, dă unge după absolvirea cursului inferior dă 4 clasă s-o mutat la Liceul Românesc „Andrei Şaguna" dân Braşov. După şe o gătat liceul ș-o luat șî egzamenu dă Băcălaureat.

După șe o gătat liceul s-o scris la Universâtacea dân Budapesta, unge, în anul 1908 ş-o luat egzamenu dă licenţă la Facultacea dă Drept. La 24 mai 1909 ș-o dat egzamenu dă cenzură, la Budapesta.

O înșeput să lucre ca ajiutor arvocat la Logoj, după care la Făjet la nișce arvocaț tare buni. Dân anu 1909, ș-o dășchis la Făjet un birou dă arvocat, unge o lucrat toată viața.

O fost la Primul Război Mondial, în armata austroungară, cu gradu dă căpitan. În lupcilii dân Galiţia, în 1915, o fost rănit la pișior. O fost internat la spitale dân Viena şî dân Logoj, ş-o petrecut vremea învățând limba frănceză șî o ajiuns să o vorbească tare bine, la fel ca şi alce limbi dân Europa, măi ales nemțășce.

După șe s-o gătat Primu Război Mondial, George Gârda s-o ocupat păntru organizarea românilor bănăţăni șî la Adunarea Naţională de la Logoj, dân 3 noiembrie 1918, la care or fost 5.000 dă români, o fost ales ajiutori dă comandant într-un batalion în Garda Naţională. După care o înființat Garda Națională dă la Făjet la care o fost ales comandant șî o ajiutat pă românii delegaț să ajiungă la Alba Iulia.

După săvârşirea Marii Uniri, Gârda o fost ales deputat în Parlamentu României.

În prima adunare constituantă, în anul 1920 o ținut un discurs dă mare răsunet "Bănatul nu-i pierdut".

Prima poedzâie în grai bănăţan scrisă dă George Gârda îi *Izâmbanu*. O scris poiedzâia în anu 1902 la el acasă, la Mănășciur. Ale măi mulce poedzâi le-o scris până în 1904, acasă la Mănășciur, la Budapesta, la Bisărica Albă (poedzâia *Masa Poganilor).*

În anu 1902 o publicat în „Drapelul" din Logoj poedzâili: La urlaub şi Izâmbanu, în anu 1903: Suspin, Că tăt Bănatu-i fruncea, L-o luminat, Chinezu nost, La Dărăbielu, Coru de la Chizătău, Ha măi şoadă, Ce-ai dus, La vânat; în anu 1904: L-aşa cap aşa căşiulă, Fişcalii, Schimbarie, La tiatăr, Vizurâpieltu, Onvieţu nu-i cătană, Iei stâng luna cu şpriţu, Soţialistu, D-aficea, Onvieţî şî bica; în anu 1905: Masa poganilor, Jios niamţule, sus niamţule.

În „Calendarul Poporului Român" dân Budapesta, în anul 1904, o publicat poedzâia „Fișioru lu Chiniezu". În anu 1908 o publicat la Budapesta într-o carce toace poeziili în grai bănățan pă care le-o scris. Carcea o mai apărut în editția a II-a la Bucureșci în 1921, șî tot la Bucureșci în anu 1996 la Editura Paco, republicată dă Traian Iancu.

O samă dân poedzâilii lu Gârda or fost cuprinsă în volumilii: Ano, Ano, Logojano versuri în grai bănăţan. Selecţia, prezentări şi introducere de Gabriel Ţepelea, Editura Facla, Timişoara 1974, Ştefan Pătruţ, Antologia poeziei în grai bănăţean, Editura Dacia Europa Nova, Logoj, 1999, George Gârda şi Teodor Creţu-Toşa, Ediţie făcută dă Ioan Gh. Olteanu, Vasile Barbu şî Ioan Vodicean, Editura Augusta Cimi-

POEZIA BĂNĂȚANĂ

şoara şî Asociaţia Literar Artistică „Tibiscus”, Uzdin 2001, Culegere de texte în grai bănăţean, Editura Eurostampa, Timişoara 2009, lucrare apărută prân grija Consiliului Judeţan şî a Centrului dă Cultură şi Artă.

George Călinescu o scris dăspră poeziili lu George Gârda în lucrarea Istoria Literaturii Române. Gabriel Ţepelea o scris teza de doctorat George Gârda şî literatura dialectală bănăţană, pră care o susţânut-o în anul 1948, la Universitacea dân Bucureşci, conducător dă doctorat o fost baș George Călinescu – lucrare folosâtă în studiu Literatura în grai bănăţan. George Gârda şi ăi dă or urmat lu Victor Vlad Delamarina, (publicat în volumu „Studii de istorie şi limbă literară”, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 217-319, reeditat în volumu Plugarii condeieri din Banat, Editura Marineasa, Cimişoara, 2005, p. 115-220). Pă lângă aşcea să adaogă articolu lui Virgil Vintilescu dân volumu Secvenţe literare: Repere literare bănăţene, Editura Facla, Cimişoara 1987 şî studiu George Gârda (1879-1948), cuprins în lucrarea George Gârda şi Teodor Creţu-Toşa, ediţia lu Ioan Gh. Oltean, Vasile Barbu şi Ion Vodicean, Editura Augusta, Cimişoara şî Societatea Literar Artistică Tibiscus, Uzdin, 2001.

George Gârda o murit în 23 decembrie 1948 în Făjet, în memoria lui la Făjet iestă un cenaclu literar care îi poartă numilii, iar şcoala dân Mănăşciur să ceamă George Gârda.

După anii 1960 renasc mulce instituţîi culturale, au loc mulce activităţî culturale, Făjetul redevenind locu dă referinţă păntru spiritualitacea bănăţană. Să ţân la Făjet spectacole dă poezie în grai bănăţan (Festivalul George Gârda – Teodor Creţu-Toşa), simpozioane, lansări şî prezentări dă cărţ dă scriitori bănăţăni editări dă căiece literar-artistişe ale Cenaclului „George Gârda” şî mulce alce adunări culturale, datorace marelui poet care o fost George Gârda.

Sergiu Boian

Că tăt Banatu-i fruncea!

La târg mergând pă izâmban,
Colo p-a tria glasă,
Givănie Stan cu Iorgovan
În limba lor d-acasă.

Hei” Multe-avem noi în Ardeal!
Grăiesce Stan cu fală,
Bănatul vost dîn mal în mal
E o nimica goală!

Metropolit! Voi nu aveţi,
Căci e la noi acasă;
Iar catedrala să o vedzi,
Ce mare-i şi frumoasă!

Avem şi oameni cultivaţi,
Gazete cu renume,
Avem profesori, advocaţi,
Cum nu mai sînt pră lume!”
.....
„Nu cie-nfoia aşa pogan,
Ca un tutcan din coadă!
- Răspungie-atunşia Iorgovan
– Că vorba ţi-i pria şoadă!

Mietroplit! Binie c-avieţ!
Dă ăsta nu nie doarie,
Dar pă vlăgica nost să-l viedz,
Că-i sfânt ca mândru soarie!

Cu cătiedrala dă la voi
Tu stai să-ţ ieş dîn firie!
Ieu nu mă laud, dar hai la noi
Să viedz tu mănăstirie!

Ş-audz la oameni învăţaţ
Cum nu măi iest pă lumie!...
Voi numa-n bobot îi lăudaţ,
Dă şie nu-i spuni pă numie?

POEZIA BĂNĂȚANĂ

Mocioni! Mă! Rumân bogat!...
Îl şcie, mă, tăt natu'
Îl şciu copiii dî la sat,
Ş-îl şcie şî-mpăratu!..

Iar Bredişian îi arvocat
Din viţă păorească,
Îi floarea noastră dîn Bănat
– Christos să ni-l trăiască!

Şi tăt în creşciet să şăgieţ
Pân v-o duriă crielu,
Voi nişiodată n-o s-aveţ
Ţăitung ca Dărăbielu!

Cu mulcie vă născocoriţ,
Dar una să o şcii tu:
Că nişi când n-o să-nfăptuiţ
Un cor ca a lu Vidu!

Şî dac-un viac tu ci-i lăuda,
Să şcii, că şi atunşia,
Ca şi acu, ţ-oi arăta
Că tăt Bănatu-i fruncea!"

L-o luminat

George Gârda

Cu bufariu-n mână popa
O pliecat pă drum grăbit,
Ca să spună şî lu prota
Cât îi iel dă năcăjit.

„Am şî ieu crieşcini ca dracu!
Să le aibă iadu parcie!
Că d-afi cea îmi bat capu
Să-i învăţ o ţâră carcie.

Ca dă naiba fug dă minie,
La biesărică nu-mi vin,
Iar d-o lună şi măi binie
Birtu jiemie – aşă-i dă plin!"

Prota-atunşia foc şî pară...
O pliecat îndată-n sat,
Ca să facă dă ocară
Pă poporu blăstămat.

În şcoală i-o adunat,
Multă sfadă iel li-o spus:
„Dă popa n-aţ ascultat,
Bată-vă tatăl dă sus!"

Audzând aşa cuvincie,
Tăt poporu s-o mâhnit,
Iar un bătrân măi cumincie
S-o sculat dă o grăit:

„- Domn' le prota! Să trăieşci!"
Numa lucru-i cam şiudat:
Noi d-ale popii povieşci
Tătdăuna – am ascultat.

Dar acu priă aspră vieşcie
Dă pământ ni-o predicat:
Dzăşie că pământu iăstă
În mişcarie-i ne-nşietat.

În predică iel ni-o spus
Că să-ntoarşie tăt pă dos!
Atunşi noi... dă işi dă sus
Ni-om suşi cu capu-n jios?

Va să dzâcă: lumia pierie!!
Atunşi cu noi şie măi arie?
Noi trăim fără durierie
Cu răchie şi mâncarie.

Stăm la birt pă lângă miesă,
Uiaga tăt astupând,
Ca pământu să n-o viersă,
Când pă dos s-o fi-ntorcând!"

Izâmbanu

George Gârda

„Uicie, Ioanie, Izâmbanu!
Mă, trăzni-l-ar Dumniedzău!
Aşa joavină-nfierată
N-am vădzut dă când mi-s ieu!

Uice lampa albă-n fruncie!
Uicie coşu în spinarie!
Uicie şie dă căşi în coadă,
Şie pişioarie scurcie arie!

Uicie niemţî cum scot capu
Şi nemţoanie cum se uită!...
Oarie cum dă nu să-mburdă
Cu atâta lumie multă?

– Da-i strâns păstă piept şî foalie
Tăt cu fierie-ncârligacie
Şi cum fujie-alunecând
Pă pişioarie-nverigacie!

Pufăie pă nări întruna,
Gâfăie lung şi-nghiesat,
Şi-aşa buie dă năpraznic
Ca un drac împieliţat.

Mă! Hai iucie să ne-ascungiem
În pădurie sus pă coastă,
Că d-apucă pă cărarie,
Vai şi-amar dă pielia noastră!"
Tăt paore-i mai bine,Başi Giorgie şăgie lângă foc
P-un scamn cu tri pişioare,
Iar...Solomie în târnaţ
Îndrugă la fuioarie.

POEZIA BĂNĂȚANĂ

„Tu Solomie!" – dzîşie iel
– Ieu tarie mi-s pă gânduri,
Că dascălu m-o dat un sfat,
M-o dat d-atâcia rânduri:

Să-l dăm pă Ghiţă la uşcoli,
Că tarie îi cumincie,
Să-nviăţă mult, să-nviăţă limbi,
Să miargă înăincie!

Că are cap, că dîn bufari
Iel dzâşie tăt d-a rostu
Şi şcie cătichisu-ntrieg
Tăman ca Tatăl nostru.

La izămient oraţîia
Ca apa iel ţ-o spunie
Şi grămătica ha măi gria
O zâşie dă mienunie!

Să-l faşiem domn la vr-un oraş
Ca să trăiască binie,
Să nu mai umblie morşielit
Şi chinuit ca minie!"
.....
- Planu vost ar fi frumos!"
Răspunge Solomie,
- Dar carie domn ar fi măi bun?
Cie rog să-mi spuni şî mie".

„D-apăi nişi dascăl n-ar fi rău,
Că arie plată bună,
Şî arie marie şinstă-n sat
Iar banii-i vin la lună.

Dar popă cried c-ar fi măi bun,
C-arie pământuri mulcie
Şî fie moarcie, ori bociedz,
Lui tăt vienit i-aduşie.

Ori doftor d-ăi cu ochilari,
La carie orişie boală
Îi varsă banii-n bugilari
Cum torni păsula-n poală.

Dar îi mai marie-un arvocat,
Că umblă în căruţă
Şî pîntru-o vorbă la bieţâie
Iă-ndată şinşi băncuţă!"
.....
- „Tu ieşci bărbat, tu fă şie vriei"
Grăieşce Solomie,
„Dar ieu cu mincea miă îţ zâc: Nişi una să nu fie!

Că viedz că dascălii dă az
Cam tăţ mor dă oftică;
Şî popă dă şie să-l şî fac,
Dacă nu îl fac vlăgică?

Iar doftor d-ăia din şpitari,
Spurcat d-atâcia boalie:
Nu-l fac, pădzască Dumniedzău,
Să şciu că mor dă foamie!

Ş-apăi dă arvocat?
Nu-l dau, să vină şi-mpăratu,
Că arvocaţi-s bielitori
Şî-i blastămă tăt natu.

Şî şie să-l dau d-aişi d-acas?
Să crească-n căşi străinie?...
.....

„Dăcât un domn dă hăi d-ai spus,
Tăt paore-i măi binie!"

Fişioru lu chiniezu (dă la Mănăşciur)

George Gârda

Da'nvăţat măi poacie fi
Ş-a lui chinezu fişior!!...
.....
-D'apăi viedz! Că nu d'aficea
O umblat pe la uşcoli!

La iel masa-n orişie vriemie
Îi tăt plină de bufarie,
Câtă unu, bată'l focu,
Îi ca la grunbuc dă marie!

Dar şî'maistor de scrisoarea
Ha măi fainâ de pe lumie,
Că orişie învăţătură
Iel în patru limbi ţ-o spunie.

Ungurieşcie: ca şî apa,
Iar niemţăşcie: pă d'a rostu;
Latinieşcie şî grieşieşcie:
Şcie, ca şî Tatăl nostu.

Iel esplică – răţâpisuri,
Cărţ vienice de la „Masă",
Veslă scrisă'n orişie limbă
Spunie, când ţ-o prociestiadză.

Îţ şecieşcie cărţ de marvie,
Obligaţîi şî contraturi,
Şî îţ spunie dân ţăitunguri
Politică pân'cie saturi...

POEZIA BĂNĂȚANĂ

DIMITRIE ACEA

În a șapcea zî a lu martie dân anu 1941, la Sculia, județu Cimiș să naște Dimitrie Acea. Primili clasă le-o făcut în școala dân sat, măi pră urmă, alce patru clasă la Gătia, urmând să gace școala profesională la Biled și liceu, la seral, în Bocșa Vasiovei.

Măi gata 26 dă ani o lucrat la Uzina constructoare dă mășîni agricole dân Bocșa Română și măi mult dă 15 ani la Cooperativa dă Credit dân Bocșa Montană, dă unge s-o și penzionat. Dacă vreț să vigeț cum stă cu sănătacea o, să vă așăzaț oțără la givan cu ceacea Dimitrie Acea, să șciț că, acuma, șăge la Doclin, în Caraș-Severin.

Scrie poiezâie și proză dă când o fost în școala profesională, debutu o fost în 1972 la Cimișoara, la Orizont. Numa în grai s-o șupit să scrie dân anu 2000. Da' numa după șe l-o tăt bolgit Ștefan Pătruț. Și dă atunși tot scrie. Cum are vreme să șadă în penzie sî să tot scrie, în tot anu scrie altă carce.

În 2001 apare carcea cu numili *Mă dușeam fălos la jioc* (Editura Marineasa, Cimișoara), *Mă întorc la coasă iară* (Editura Eurostampa, Cimișoara, 2002), *S-o sfăgit dulșea cu acra*, apare în 2003 (Editura Marineasa, Cimișoara). În 2004 tipărește *La fata dă măritat* și *Cu flori la preoceasa*.

Cum socoata în 2004 s-o făcut cu doauă cărț, în 2005 s-o boit d-o scris *Raiu nostru dî la sat*, pră care tiparu o văzut-o numa în 2006. În 2007 or apărut *Stă biserica-ncuniată* și *Ninsă-i șura mea bătrână*. După șe s-o măi oginit oțărică, în 2009, publică *Răsturnat bătrânu plug*. 2010 vinie iar cu doauă cărț: *Parcă aș fi ș-acuma jiunie* și *Macii mei (Editutara Nagard, Lugoj).*

Ninsă-i șura mea bătrână o apărut ca volum selectat la *Concursul de literarură dialectală bănățană Marius Munteanu* în 2015. O măi apărut și în volume cu alț scriitori: 2002 în *Antologia Cenaclului Aurel Novac-Grai și suflet*, dă pră lângă Biblioteca orășenească dân Bocșa. În 2003 *Șie ne fașem oamini buni*, lângă Iosif Cireșan Loga și Tiberiu Popovici. Tot în 2003 într-o antologie la Uzdânî, în Voivodina: *La poșmândre vol.VI*, Editura Tibiscus și în altă antologie în Colecția festivalului de poezie în grai Tata Oancea.

Consiulu Județean Cimiș, în 2009, o grijât o lucare în care apare și Dimitrie Acea, cu o salbă dă poiezâi. Pră carce o ceamă *Culegere de poezie în grai bănățean*.

Anu 2010 o fost un an rodnic, așa că îl măi găsâm cu tri poiezâi în *Antologia literaturii dialectale bănățene Gura satului la Radio Cimișoara 20 de ani*. Șinși ani măi târzâu apare în *Antologia literaturii dialectale bănățene gura satului la Radio Cimișoara 25 de ani, Poezie și proză 1991-2016*, cu măi mulce poiezâi, dân care doauă dau titluri dă volume *Ninsă-i șura mea bătrână și Cu flori la preoceasa*. *Culegere de texte alese din literatura dialectală bănățeană poeizie si treatru pentru serbari si concursuri școlare 2018*, Ioan Viorel Boldureanu, îi o altă carce unge îs prinsă și scrierili lu Dimitrie Acea.

Scrierili lui nu s-or oprit numa pră pământ bănățan, s-o suit în Argeal și s-o scoborit și cătră Dunăre. Ăi dî la Craiova, căptând să țână cultura păorească vie, or văzut șe scrie și i-or ales dân poiezâi pântru cărțăli lor: *Istoria literaturii române de la inceputul secolului al XXI-lea 1990-2015, vol.I,* grijât dă Mihai Marcu, președincili Uniunii scriitorilor europeni,

Editura Socrate, Craiova, 2015, *La aniversare*, Antologie uniunea scriitorilor europeni Editura Socrate, 2017 Craiova, *Cei mai buni 33 scriitori de scriitori români postrevoluționari,* Mihai Marcu, Editura Socrate 2018, Craiova și tot sub aripa oltenilor îi apar scrieri și în *Compendiu de literatură română a mileniului al III-lea*, Uniunea scriitorilor europeni.

Ăi dă la Reghin s-or fălit și iei cu bănățanu Dimitrie Acea și l-or pus în doauă rânduri în antologiili lor cu câtă doauă poiezâi: *Antologie de poezie populară* 2017 și *Antologie de poezie populară* 2018.

Nu s-o lăsat măi jios dă ăilalț și o măi publicat în *Confluențe* dî la Oravița, la iel acasă, în *Valea Bârzavei* și *Bocșa culturală*, la Bocșa, în *Tăt Banatu-i fruncea* dân Făjet, *Redeșteptarea*, dân Logoj și *Banat* tot la Logoj, *Tibiscus* la Uzdâni și în *Vatra Cărașului*. Revista *Poduri* dân Suedia i-o găzduit poiezâili, *Vestul* la Cimișoara și *Cărășeni de neuitat*. O măi apărut în *Lumina satului*, dân Giroc, la *Arcadia* (Anina), *Suflet Nou* la Comloșu Mare, *Berecsanu* și *Pițiglușu* dân Torac. Părincili Valentin Bugariu l-o publicat în *Arhanghelul* și în *Monografia orașului Gătaia*.

O activat la *Cenaclu Aurel Novac* dân Bocșa și *Marius Munteanu* dân Cimișoara. L-am văzut și pră uiagă, la televiziunea dân Reșița, la Călător fără bilet, unge ne-o măi zâs nișce poiezâi bănățăne, dă țî măi mare dragu. O măi fost cemat și în ălce dăț și s-o dus, că așa să cage dacă șiniva ce ceamă, să ce duși și să spuni tot șe fași dă drag.

Baș dacă îi în penzie nu șăge d-aficea, prăgăcește măi doauă cărț dă poiezâie, la care nu m-o zâs numili. Da ne întâlnim noi la oraș dăgrabe și atâta întrăb până îm spunie. Măi pră urmă, mă nădăi că și publicăm dân iele, în foaia noastră, să șcie tăt natu șe și cum.

Șicesc dân scrierili lui ca dântr-o filă dă istorie. Mă rid mult dă șe șozânii o scris și îm amincesc cum rigem, ca școlarii ăi năstăviț dân ultima bancă, dă câce ori ne vigem la vro adunare. Șicind rând după rând îm amincesc dă moșî mei, cum trăiau în pașe în satu lor. Până unu șod, îi fășea să să blizască pă toț ăilalț, așa cum fașe și Dimitrie Acea. Nu poț să șăz mânios, nișî barem bunțat, lângă el. Îi ajer la mince ca lama dî la bripta lu moșu și bun ca pogașea caldă a lu baba, pră care o așerăm toț la gura cuptoriului.

Molărește cu vorbe, în poiezâili lui, amincirili noașce dă orișîcând și îi fălos până poace scrie. Văzând toce așcea, mă întrăb dacă învățătura dân scriptură, cu smochinu rogitor, nu i să potrivește? Șe fașe samănă cu un pom, încărcat dă roage, care nu are mere o pere, pră crăși, numa cărț dăspră casa noastră și felu nostru dă a fi.

Vă lasa acuma să vă bâzgoiaț la molăru lu Dimitrie Acea. Să-l cunoașceț, dacă îl vigeț pră drum și să vă șupiț să-l țucaț, dă drag, că tare fain om îi.

Florina Ariana Colgia

POEZIA BĂNĂȚANĂ

Bocedzu Vânătorului

Dimitrie Acea

Îi o dzî prân călindare
Când să dă o dăzlegare
Lu-ăi d-au pușcă să să ducă
Să-pușche ce miri șe-apucă.

Ș-uice-așa la noi în sat
Vânători s-or adunat,
Tot natu cu pușca lui,
În inima codrului.

Să-mpartă-n pădure moarce
Lu-ăi d-aleargă-n libertace,
Cu hăitaș șî larmă mare
După iepuri,căprioare,

Porși mistreț, fazani șî șerbi
Pitulați prân tufe, ierbi,
Ruji cu spinii ascuțâț
Pr-ăle gealuri încâlșiț.

Prântră ei ș-un văr d-a meu
D-un pișior pră Dumniedzău
Că l-o prins i s-o părut
Când c-o pușcă s-o vădzut,

Nu pot ști șin' i-o fi dat-o,
Că, oricum, n-o cumpărat-o
D-unge bani, când n-are-n birt
Șapce lei d-un deț dă șpirt?

Măi știi-n bătaie dă jioc,
I-o fi-mprumutat-o Șpoc,
Să-l vadă dă șie-i în stare
Când mistrețu-i stă-n cărare.

Vânătorii au un credz
Ce primesc dup-un bocedz
Pus la punct dă șăfu lor,
Ăl măi mare vânător.

Ion, văruțu meu dân sat,
O luat pușca-nflăcărat
Ș-acolo în Șiornovăț
Unge s-astrânsără tăț,

Vânătorii-ăi măi bătrâni
Și-or făcut? Să ce minuni!
Un mâț zdravăn or loat,
Iepure l-or îmbrăcat.

L-or cusut, să-l păcălească
Într-o piele iepurească.
Șî i-or dzâs: Ai grijă, Ioanie,
Să nu-ț bați jioc dă pătroanie!

Când s-o slobodzât ș-o tras,
O credzut că-i prins dă fras.
Mâțu-n iepure-mblănit
Într-un prun mi s-o suit.

-Doamnie-ș dzâsă Ion săracu,
Cred că am pușcat pră dracu,
Că dă când mi-s, drept vă spun,
Iepure să suie-n prun

Nu numa că n-am vădzut,
Dar nișî n-am măi audzît !"
Ș-ș făcu pră piept o cruștie
Rău lumii să nu-l spurșie.

Pră toț risu i-o-apucat
Da' șî Ion fu bocedzat.

La fântână

Dimitrie Acea

Vinie nana la fântână
Într-o mână c-un cârșiag
În oprejili-ale roșii
Șî-ntr-o niauă dă șiupag.

Mândră-i nana, bat-o vina,
N-am coraj s-o iau în brață
Că dă min-să rigie hoața
Că mi-s mic șî nătăfleață

Ea-i dă măritat. Fișiorii
Toț aleargă după ea
Nana râgie ferișită
Ș-aliejie pră care-l vrea.

Io aș vrea să-i spun o vorbă
Tac, nu-i spun dă rușânos
Ea-m aruncă-așa ca-n glumă
Șie vrei mă? Că ieșci mucos.

N-ai gătat binie cu școala
Șî ce credz dă însurat,
Da' cu șie să-ț țâni muierea
Dac-o iei, ci-ai întrăbat?!

La fântână-s rupț stoborii

Dimitrie Acea

Șolocatu stă pr-o parce,
O țâțână i s-o rupt,
Toț d-acas îs duș dăparce,
Pr-ungiva-ntr-un alt țânut.

Sus pră casă țâgla-i rară,
Îi căzdută la pământ.
Prântră cornii-ai goi d-afară
Să furișă-un pui dă vânt.

Doi golumbi îș au cuibariu
Baș șupt streașână picit,
Pră părieț să criapă varu
Dă când nu-i măi văruit.

În târnaț, lipit d-o grindă,
Îi un cuib dă rândunea,
Puii-ăi dă-s în el să-i prindă
Un mâț alb să chinuia.

La fântână-s rupț stoborii,
Vadra nu-i măi dă găsât,
Că-n pădure șiapa șiorii
Prângă ei o răsărit.

POEZIA BĂNĂȚANĂ

Fără gazdă-i bietu cânie
Șî-i sătos, dar șî flămând,
Pră pișioarie-abia să țânie
Șî pășășce lălăind.

Nu-i un om să treacă drumu,
Nișî la vale, nișî la geal
Șie n-aș da să-l văd pră vrunu
În galop zburând pr-un cal.

Or măcar să văd o fată
C-altădată, c-un cârșiag
Șî cu chica nătăiată,
După cum mi-i mie drag.

Să-i pot șierie num-o gură
Dîn răcoarea lui să-m dea,
Budzâlii dă uscătură
Să mi le înmoi în ea.

Dar nu-i nimie, doar tășiere
Împrejur s-o așciernut,
Satu nu măi are-aviere,
Paorii-or murit dă mult.

Ai fi fost

Dimitrie Acea

Prântră gardu-al dân lăciedz,
Când treșiam sara pră drum
Ajiereai ca să mă vedz.

Mă țâniam pr-atunși mărieț,
Nu așa cum mi-s acum
Șî bătrân șî văicărieț.

Sama binie nu m-am dat,
L-alcie fiecie m-am ghingit,
Care-or fost dă măritat.

D-ungi-să șciu că, dup-un gard,
Tu frumoas-ai împupit
Șî în cinie doruri ard?

Măi târdzâu, când am aflat,
D-ungie, nișî n-aș șci să-ț spun,
O vint altu șî ci-o luat.

Ci-o mutat la casa lui,
Io-am rămas năuc în drum,
N-ai șie-i fașie, ungie nu-i

Mincie-n cap dă la-nșieput!
Ai fi fost a mea ș-acum,
Dac-atunșia ci-aș fi șciut.

Dă-nie, Doamnie

Dimitrie Acea

La icoana pusă-n cuni
M-am rugat d-atâcia ori
La șie fac, să-m deie Domnul,
Să-m iasă toace cu spori.

La icoana dân părieț
O candelă pâlpănind
Naște umbre lunguieță
Când feșcila i-o aprind.

Doamnie, dă-nie sănătacie,
Ce rugăm noi, păcătoși,
Care-am măi rămas prân sacie
Numa babili șî moși.

Dă-nie niauă iarna, Doamnie,
Primăvara, ploi curacie,
Să nie sămănăm în pașie
Straturili cu bucacie.

Dă-nie, Doamnie, pră dasupra
Șî pucierea necesară
Să nie măi culiejim rodu
Sămănat în primăvară.

Șî cie măi rugăm, Prea Sfince,
În șie fașim, dă-nie mincie,
Că bătrâni cum ni-s acuma
Tot zuităm, vorba lu muma.

Puniem pră șpoieri o oală
Ș-o găsîm că fierbie goală,
Apa și păsula aleasă
Nu li-am pus, îs tot pră masă.

Altădată puniem toacie
După cum li-i lor sorocu,
Dar mâncarea nu măi fierbie
C-am zuitat să fașim focu.

Șî atunșia, Doamnie Sfincie,
Cum să nu murim dă șiudă
Că, bătrâni șî fară mincie,
Nie mâncăm mâncaria crudă

Cu flori la preociasa

Dimitrie Acea

Într-o dzî, la Cimișoara
Io m-am dus la un văruț,
Cu un tren șe-ajiunjie sara,
Țaca, țaca, mierieuț.

O fost toamnă, fainâ toamnă...
La tramvai bilet m-am loat
Șî-n vagonu-ăl dă la urmă
D-un părieț m-am rădzâmat.

O-nșieput să amurjiască
Când ajiuns la el acasă,
O scos dântr-un frijidei
Nișce beri ș-o pus pră masă.

Ia-ț d-așia, dragă vere,
O uiagă, s-o gustăm
Șî cum să dzâșie pr-aișia,
Hai un pic să nie-mpăcăm.

Mânie-dzî am sunat pr-un precin
Carie-i popă în oraș
Să-l întrăb pră ungie șăgie
Șî să șciu dă-l aflu-acas
El m-o spus pră ungi-i drumu
Io, ca omu-al dă la sat
Prântru doamna preociasă
Nișce flori am cumpărat.

Tot pășând până la popa
Sama binie n-am băgat
Dând dân mână-ncoași șî-ncolo,
Florili s-or scuturat!

Ajiuns, i-am dzâs sărut mâna,
În prag, doamnii preocesă.

POEZIA BĂNĂȚANĂ

Ș-apucai să-i încing chesu
Ăl rămas cu bâcie pleșă.

Preociasa-o prins a rigie,
Roșu tot, io, dă rușînie
Așa-ț trăbă, prăpăgicie!
Nu ieșci domn dă viță-aleasă

Nu cu flori, numa cu bâcie
Mi ci-ai dus la preociasă.

Năpețâta

Ion Ghera

Au, șeă sfadă-i la Filaret,
Măido, măido să să bată,
Nu găsesc nișiunge-n aret
Un jinere pîntru fată.

L-ar fi luat pră Urdzală,
Dar Urdzală-i șciop d-un ochi,
Al lui Lencu nu-i dă fală
Șî dă prost îș dă în gropi.

L-ar fi luat șî pră Peășceă,
Dar șî ăla-i prost cu caru
Șî un geăgit îi lipsășceă,
Dă când fu cu circularu.

Șî pră Linţu cum să-l șeară,
Că șî ăla are-un bai:
La obraz îi ca dă șeară
Șî în el năgeăjge n-ai.

Ș-o dzâs fata: „Iau pră Lulu,
M-am săturat să așcept,
Nu găsășci cât dai cu tunu
Bogat, frumos șî dășcept.”

Au, când mamă-sa auge,
Foc șî pară-i prân ocol:
„Vrei să mânși vara la duge
Șî iarna pecmedzu gol?”

Ș-o-nșieput să strâjie fata,
Cu lacrămi dă bolovani:
„Voi rămâne-așa… șî gata,
Că am șapcespreășe ani!”

Grănișeri cu țoale verdz

Ilie Dragalina

Mare jăle-n Ferengia,
O murit Lina lu Șeriu!
O vrut să treacă fășâia
Ș-o pușcat-o grănișeriu.

Mintunaș o vint Salvarea
Șî or dus-o la șpitari.
-Nu-i măi vorbă dă scăpare,
Dzâs-or doftorii hăi mari.

Plumbu o străpuns plumânu
Ș-o ieșât prân space-afară,
Poace măi trăiește fata
Ăl mult până cătră sară.

-Cemaț cătana la mine!
Spuneț că io l-am pofcit,
Dzâsă Lina cătră doftori
C-un glas stâns șî tăbărit.

-Iacătă-m-aișea, doamnă,
Mi-s io, sărgentu Mușat,
Sărut-mâna,-m șer iertare
Prântu tot șe s-o-ntâmplat.

-Grănișer cu țoale verdz,
N-ai putut plumbu să-l perdz?
N-ai putut să traji în nor,
Să nu mă condamni să mor?

Rău îm pare, fată dragă,
D-aș puce, aș sări-n foc,
N-oi ave linișce-n viață
Șî ogină-n nișiun loc...

Șî mintun să dusă Lina
Lângă ăi care-or plecat,
O rămas Mușat, sărjentu,
Plângând lângă ea, la pat.

Cu cașcheta-n mâna stângă
Șî în space cărăbina,
Pușca dân care-o pornit plumbu
Șe-o omorit-o pră Lina!

Închinare plugarului

Ion Văcariu

Negre firanguri dă noapce
Zarea-n tainâ le adună.
Soarili tăcut, în șoapce,
Pă șier raza vrea să-ș pună.

Cântătorii dân pădure
Să întrec în festivaluri;
Tot mai mult cântarea cure
Dî la ei, la noi, în valuri.

Zâua-i bine-nstăpânită,
Plugu-asudă tot sfânţând-o,
Holda-i șî ea rânduită,
Roada tot mereu crescând-o.

Iar plugaru fără nume,
Uneori flămând, sătos,
Palma-i chezășâe-ș punie
Păntr-un trai măi sănătos.

Închinare-ţ aduc ţâie,
Tu, în ţarina tea rege!
Mult slăvit numili-ţ fie,
Iar dreptacea tea - o lege!

Întâlnirea

Constantin Florin Bogdea

Într-o zî dă gimineață,
Văsălică ăl cu geală,
Îmbrăcat la patru așe,
Venea iuce dî la școală,

-Unge merji, îi zâșe Vica,
O veșină măi dân geal,
Că îșci grăbit ca nima-n lume,
Fuji măi iuce ca un cal.

-Lasă-mă mătușo-n pașe,
Că vin dî la dăscăliță,
Cu ţădula asta fainâ,
Să i-o dau lu nea Ioniță,

-Ia dă-ncoași să văd ţădula,
Zâșe Vica, cam drăcoasă,
-S-o șicesc șî eu o ţâră,
Că mi-s tare curioasă.

POEZIA BĂNĂȚANĂ

-Nu ț-o dau să o șicești,
Fiindcă doamna dăscăliță,
M-o plăcit cu bani d-ăi noi,
Ca s-o duc la nea Ioniță,

Dă-o încoași mă prăpăgilă,
Că-ț șicesc și țîie foaia,
Că șciu că n-o șci șecii,
Că îșci prost ca baba Glaia,

Cînd șeci Vica țădula,
Văzu că ha dăscăliță,
Îi dăgea o întâlnire,
Lu văruțu ei, Ioniță,

Văsălică ăl becheri,
Băgă bine la ureche,
Unge să-ntâlnesc ăi doi,
Lângă ceiul dă pă Streche.

Pă la ora stăbilită,
Văsălică sta în cei,
Să-i audă șe givăn,
Și șe treabă-i întră ei,

Dăscălița zîșe înșet,
-Mă Ioniță, șci șeva,
Dacă noi avem copil
-Șine-l creșce-aș intreba?

-Mă Mărio, îi cam greu,
Toace-s scumpe, banii nu-s,
Dacă vine șe să fași,
Are grijă **Ăl dă Sus**,

Ăl dă Sus, gîngii Văsâle,
Ăsta-s io bătuiar focu,
Nu să poace așa șeva,
Ășcea ș-or mâncat nărocu,

-Ia tășeț că vă ia hăla,
Pântru câța bani dăi noi,
Vreț să vă cresc io copilul,
Ori vi-s proșci, ori sânceț boi.

Flori dă vinie

Florina Ariana Colgia

Damfu florilor dă vinie
Firang să îl anin îm vinie
În cuină să șadă-i spun,
El șiulește tăt la drum.

Cătră șeri bolând să dușe
Gângeși că n-are zâle s-apușe.
Prăstă geal și prăstă vale,
În năștire-m șăge-n cale.

Și nu vrea ca să gorgoană
Gânduri grele ca dă toamnă,
Nu mă opășește-n dor,
Io mă șușcăi, ele-înflor...

Să mă pitul nu baș pot,
Ele ning cam prăstă tot.
Să ugesc în vine vreau
Damf d-al slobod ca să beau.

Flori pră plamă ca-ntr-un tas,
Sorb mirosu ăl jingaș
Pacima-o răznesc mintun,
Ele-n vinie, io la drum.

Cărnetu dă noce

Sergiu Boian

Într-o sară după șină,
Când s-o săturat dă tot
Văsâle - o șerut cărnetu
Ăl dă noce la nepot.

- Dă cărnetu, tu, nepoace
Ca să văd șe noce-ai luat,
Sî măi adu ș-un plevais
Că îmi trăbă la sămnat!

Și vro joardă d-a subțîre
Dă găsăsc vro notă mică,
Hai, dă cărnetu măi iuce
Și nu îț măi fie frică.

Ș-api, dăschisă cărnetu,
Moș Văsâle într-o mână,
Îș pusă și ochilarii
Și văzu: doi la română.

- Nepoace, să –mi spuni în grabă
Până nu am să ce bat...
Cum ai luat doi la română
În cărnet, că l-am sămnat?

-Cum să-l iau, dădui cărnetu
Și doamna mi l-o trecut,
Da nu am pre vrut să-l dau
Dă tri ori mi l-o șerut.

Da vedz, că la geogrăfie
- Dzî, nepoace, că ce-ascult!
M-am fost pregăcit măi bine
Și am luat oțăr măi mult!

- Ai luat tri, pi, astai-i notă,
Că iau joarda și ce bat ...!
Stai bunule și ce uită
La muzâcă cât am luat!

- La muzâcă, șe-i drept zășe,
Așa șeva nu să poace
Păntru asta–m să ce bat
Până când să faște noapce.

- Nu ce întăleg, dă șe
Că îi zășe la muzâcă,
Șe nu-ț plaște nota me
Că îi mare, nu îi mică !

- Cum să-m placă, îi șireașa
Dă pră tort, șe am să ce bat ...
Dup-un doi și dup-un tri,
Țâie ț-o ars dă cântat ....!

Înviăria morțâlor

Gheorghe Novac

S-ar târî năpoi, în groapă!
Moș Mărilă, cât măi iuce
Că apa-i numa d-o șchioapă –
Fântâna, a năroi, puce.
Scăieț șe să prind dă straie,
Tufișuri și liămnie strâmbie
Care-mpung, pielea ț-o taie,
Mălai-cald, scoabe, porâmbe,
Și buiedz năsămănace –
Or criscut rujii și spinii
În livedzâli-nfânace
Dă mulț ani, în locu vinii.
N-ar afla drum nișa poceacă
Pră Măiur, pră Cracu Roșu...
Pră coasta lu Valea Sacă,
Astădz, d-ar măi vini moșu.

POEZIA BĂNĂȚANĂ

Or rogit – mii dă tovară.
Când o-ajiuns toamna bogată
(Șî o fost într-altă țară)
Iabuca dă altădată
Portochizu, cardinalu,
Măgearca, ș-a vașii țâta
Otonielu, afusalu,
Creața, dinca, tămânița...
Dzăci dă soare oltănice,
Lipovar, saibăr, otielă
Soiuri dă vini filurice –
Parțelă lângă parțelă
Cătră codru dă supt Șioacă,
Pră Măiur șî Cracu Roșu
Pră coasta lu Valea Sacă,
Dân poveșcilii lu moșu.

Epigramă dăspră șah

Gheorghe Novac

Domnului Cornel Mata
Ai spus că-i sezonu mort
Șî că nu să prea fașe sport.
Pincponcașî dân Uzdâni
Îs pră țară ai dântâni,
Tu, dăspră șah, dai răport!

Tata

George Baloș Lavinel

Tata meu fie iertat
Prea dă grabă o plecat
Șî acuma tata ară
În otaru raiului.

L-am visat dăună-sară
Cum punea plugu-n coșie
Șî i-am spus atunșia: Tată
Să fi fost aișî cu minie.

Nu pântru lucru ș-ajutori,
Măi mult pântru-o vorbă bună,
Pântr-un sfat șî pântr-o glumă –
Fruncia să m-o dăscrățăsc.

C-o poviastă dân bătrâni,
Cu-o pățanie, întâmplarie
Dân vieșini, dî la români,
Dă prân sat șî lumea marie.

Da visu mi s-o spulbierat
Șî acuma-m pare rău –
Poace că aș fi aflat
Vieșci dân Raiu lu Dumniezău.

Casa noastră

Gheorghe Lifa

Mama țasă în războiu
Ciacia traje la bucliuc:
Maica toarșe sub dud,
Io mă jioc, că asta șciu.

Mama țasă la cilim,
Că la toamnă-i nuntă-n casă;
Să mărită sora mea
Șî ia toată zâua coasă.

Vine ghes la noi șî baba
Șî moș Costa lu Jâvan;
Vin veșini să ne ajuce
Șî neamurili șî nănașa.

Stau la noi ca-n șăzători,
Ba măi fac șî cât-o clacă,
Că, la toamnă, să mărită
Nana, fată mare-n casă.

În târg

Ion Niță Secoșan

-Bună dzâua, dragă cuscrie,
Șie măi cauț pî la oraș?
-Mulțam dumitale cuscrie,
Uice-aduc un grăsunaș.

-Ia fă binie, măi Dumitre,
Șî împrumută-m un sutar,
C-am făcut un târg dân vriemie,
M-am luat doi boi la car.

-Cu tot dragu ț-aș da cuscrie,
Da' nu am la mine-un ban;
N-am un ban, să dai cu pușca,
N-am dă lulă, dă duan!

-Ptu...! Da' dăm o sută cuscrie,
Ca să vedz șe boi frumoș
-N-am șî crege, n-am la mine
-Dar acas?
-Toț sănătoș...!

Aminciri cu platcă

Vasile Barbu

Șinie ni-o fi ascuns jârada dă paie,
Unge ni-e dăgeam d-an rostogola?
Ș-unge-s Costa, Pătru, Doru, Oala,
Unge-s ortașii miei, aflie-i boala?!

Ghingești că șiniva i-o șpindat
Ș-or pliecat dân a nostru sat
Șî s-or dus pr-un șărămpău,
O rămas sângur numa vinitoriu mieu.

Or pliecat pr-un drum fără întors,
Lăsând duruțu' d-abia la tors,
Acățat în cuni căpăstru lu' Șarga,
Sania, coșia, griebla în sama lu' Ioșca.

Ortașii miei, doru-mi-i d-o fluieriță
Și-or făcut-o moșî noștri
Șî d-un zbișî d-ai împliciț
Dă ordori, ludăi fripce șî cacamâț.

Să nie fașiem colibi dă soc,
Să trongozâm amvlia lu' Crășiun alu' moc,
S-adurmim la păriece pr-o dricală
Să nu mai aviem tătă dzăua stăvală.

Să ni-e scoalie purcariu cu căraba,
Bunii noștri să ni-e umplie tașca;
Să nie zburdăm ca mieii primăvara,
S-o măi pișcurăm pră vieșina Mărioara.

E dar, acuma toace-s numa vis,
Că șiasu' nostru zvârnăie închis.
Triecut-or anii, s-or dus mândrilie,
Ugit-or numa amincirilie.

OR VINIT POEȚÎ-N GRAI

Ionel Stoiț

Lu Vasile Barbu-Baronu

Multă lume, mult alai,
Iar or vint poeții-n grai
Baș aișia la Uzdini
Dau năvala... satu-i plin.

POEZIA BĂNĂȚANĂ

Săr pieșcii dân piescărie,
Găinilii dân avlie,
Și purșeii dân sălaș,
Să cem toț dă popricaș.

Da poeții modernișci
Stau acasă tare trișci
C-or audzât că-i alai
Iară vin poeții-n grai.

Limba li să poluiază
Nime nu-i măi finanțadză,
Stau în blocuri la oraș
Fără pic dă popricaș.

Fără răchia dă prună
Nișsi viersu dulșie nu sună
Și-i tot vedz că au un bai
Li-e lipsășci-un vers-n... grai.

O răchie, un popricaș
Dă nu credz, hai puni rămaș
C-o să tracă toț, n-ai bai
Baș la poezâia-n... grai!

Vatra noastră torășiană

Pavel P. Filip

Vatra noastră torășiană
Îi Banatu' sfânt și drag,
Îi și glia strămoșască,
Casa noastră părinciască,
Zâmbetu' mamii dân prag.

Vatra noastră torășiană
Îi cramu bisărișesc;
Îi și școala rumâniască,
Ființa noastră țărăniască;
Îi sorocu bătrâniesc.

Vatra noastră torășiană
Îi colinda dân Ajiun,
Îi slova a latinească
Și tradiția vicejască,
Credzu nostru ăl străbun.

Vatra noastră torășiană
Îi doru săcălăzan,
Îi duriera sufliecească
Îi pucera haidușească,
Îi pământu torășian.

Dă multă vreme-am plecat

Iosif Miloș Puiu

Dă multă vreme-am plecat,
C-o fată și c-un băiat;
Cu copii și mama lor,
La toț dă Banat ni dor.
Dă casă și dă pământ,
Dă ortași șe i-am avut.
Vai, vai, vai și lumea mea
Străinătacea-i tare grea.
Acum dup-atâța ani,
Copiii-s americani;
Iei nu șciu doru al grieu,
C-am plecat dân satu meu.
Să nu cregeț că-i ușor
În străini, cu limba lor.
Vremea treșe și să dușe
Și ce-așceaptă sfânta crușe.

Cântarea...

Anul 1928

Vichentie Avram Folomoc

Ascultă, Mă, te râde lumea...
Că am să ți le spun pe șleau
Ba pun placate-n colț la Mumea
Și poate la țaitung te dau
Și îți mai spun pe legea mea
Că pun placatu și la... ea.

Pe Pătru vezi de-l întâlnești
Și-i spune să mai șadă - acasă,
Căci pentru el am tari cuvinte
Și „Lira"-i dă măsura rasă,
Da' vezi se poate întâmpla
Să' deie – afară Ba și ța.

Și-acuma fără gură mare,
De „Liră" și de Folomoc,
Să nu v'atingeți, că-s în stare
Să pun plivazu să ia foc
Scriind placate de samsari
La cei ce poartă urechi mari.

Cântaria mândrii

Ioța Vinca

Dă când tăcie s-or scumpit
Mândra nu s-o năcâjât,
Că ieșâm șcie tăt satu',
Că ia o scumpit țucatu'...

Io am fost tarie răvoltat,
M-am sculat ș-am discutat,
Ș-am strâgat la adunarie
C-o scumpit făr-d-aprobarie!

În concluzie am adus
Că scumpitu' dă măi sus
Să intrie-n stabilizarie
S-o țuc după rezolvarie.

Mu – mu

Ioța Vinca

Grupa mia nu-i roc grupă,
Grupa mia nu-i pop grupă,
Îi săciască, păuriască!

Grupa mia nu țâpă
Grupa nu urlă,
A mia numa rumăgă!

Grupa mia nu mioanie,
Grupa mia nu schioanie
A mia numa râșchie!

Grupa mia nu-i știmuită,
Grupa mia nu-i acordată
A mia-i numa țăsălată!

COMORI DĂ VORBĂ BĂNĂȚANĂ

Dân Culegerea de folclor ***„Foaie verde, lămâiță”,*** RADU FLORA

Strâgături la jioc

Șine jioacă șî nu strâgă,
Fașe-i-s-ar gura strâmbă.
Ecica

Mândra care-m plașe mie
Nima-n lumie nu o șcie
Numa luna când să pune
Ș-aia la nimie nu spunie.
Alibunar

Așa jioacă fecilie
Când să coc șireșâlie
Tot măi lin, măi lin
Cu busuiocu-n sân.
Bariță

O, Doamnie, să vină vara
Să mă duc cu mândra sara
În mijlocu grâului
S-aprind focu dorului.
Toracu Mare

Dă, Doamnie să criască flori
La tătă casa fișiori
Șî dă fiece umple satu
Să ajiungă la tăt natu.
Toracu Mare

Drăguțu care-i drăguț
Vinie șî prân bordz dăsculț
Dar al mieu îi mare cânie
Are șijmie șî nu vinie.
Toracu Mare

Însară, Doamne, d-ansară
Să mă duc cu caii afară.
Să-m las caii la ortac
Să mă duc la mândra-n sat
Să mă satur dă țucat.

Coștei

Hopa, tupa, țup,
Că mă duc mânie la plug
Șî poimânie la-ngropat
Să mă satur dă țucat.
Grebenaț

Hai, mândruță, să ce țuc
Că dă luni mă duc la plug
Dzăua-i marie, lucru-i tare
Gura me n-are răbdare.
Locve

Cucurudz cu pana-n sus
Țucu-i gura cui l-o pus
Că l-o pus cu patru boi
Țucu-i ochii amândoi
Locve

Dragu-mi mândra înaltă
Că-m dă gura prăstă poartă,
Dragu-mi șî dă a mică
Că să suie pră scârsea
Șî-m dă gură cat oi vria.
Ovcea

Dă tri ori o fost să mor
După poale dă fuior.
Dă tri ori o fost să dzac
După poale dă bumbac.
Uzdân

Foaie verge busuioc
Dragu-mi cu șine jioc.
Foaie verge călăpăr
Dragu-mi cu șine-nsăr.
Vârșăț

Folclorul copiiilor

Numărători

Ana îmblă prân grăgină,
Câce păsări vrea să prindă:
Una, doauă, tri,
Tu afar’ să fii!
Uzdân

Am o casă dă urdzâcă,
Vinie vântu șî m-o strâcă:
Unu, doi, tri,
Afară să fii!
Sutiesca

Jiocuri dă copii

Mână moartă,
Șin’cie poartă?
Fracilie, buriecile,
Tup dă păriecilie!
Uzdân

Minț, minț, minț,
Îl duși pră popa-n ghinț
Pân’la Nicolinț.
Coștei

Stanca, Ranca fierbie piere,
Toma, Roma vinie șierie.
Stanca, Ranca nu să-ndură,
Toma, Roma vinie fură.
Sutiesca

Scenete

Sara bună, somn ușor,
Șapce purișî pr-un pișior,
Șapce pr-ălălalt
Să ce scoboară jios dân pat.
Șî pră piept câț închiep,
Șî pră spac cât să poace.
Sutiesca

Lună, lună noauă,
Taie pita-n doauă
Șî ne dă șî noauă.
Șî o-mparce-n tri
Șî ne dă noauă la copii
Ș-o împarce bine
Șî ne dă cât să cuvine.
Bariță

Frânturi dă limbă

Barbă, bărburea,
Gură micucea,
Nas, bugiunas,
Ochi, pochi,
Jiene, pienie,
Sprânșiene, bujiene,
Frunce, punce,
Chică, dă ia ce rigică.
Uzdân

COMORI DĂ VORBĂ BĂNĂȚANĂ

CÂNCIȘE DĂ LA BĂNĂȚĂNII VLAHI

Adunace dă **Păun Es Durlici**

Bace vântu sus pin frundză
Arnaglaua, Truța Draguoi

Bace vântu sus pin frundză
Mă mușică daica dă budză.
Mă mușică și nu baș tarie
Știe binie că mă doare.
Mă mușică și nu baș rău
Știe că o mușic și ieu.

Țâni tu mince, mândră fată
Bliznia, Gergina Brândușan

Țâni tu mince, mândră fată
Cât aviam noi drag odată?
Trăiam unu pântru altu,
Dragu nostru o șciut tot satu!
Lumia toată vorbia odată
Că nu ie uom să ne dăspartă.
Da iacă uomu s-o găsât
Și pi nuoi ni-o dăspărțât
Ca și șeriu dă pământ.

Mândrilor, mânca-v-aș gura
Topolnița, ColițăTopolnișianu

Mândrilor, mânca-v-aș gura,
Nu la tuace ca la una,
Dă v-aș mânca ieu la tuace,
Voi dă voi v-ați fașe moarce!
Vorbițâ-vă mândrilor,
Vorbițâ-vă vuoi dă vuoi,
Or dă miercuri, or dă jioi,
Vinie naica pi la vuoi.
Dă vo veni măi dă noapce,
Iel vă iubește pă toace,
Dă vo veni măi amânat,
Iel dă una s-o zuitat!
Câce mândre or fost în sat,
Tuace naica li-o țucat.

Duce naică, duceciai
Bliznia, Gergina Brândușan

Duce naică, duceciai,
Duce naică piergiceai,
Unge-o sta apa tu să stai!
Draguță ca mini să nai!
Drăguță cum ț-am fost ieu,
Să nu-ț mai dea Dumnezău.

Da și daico, dăț în gând
Zlot, Milieva Crepolinca

Da și daico, dăț în gând
Când treșeam io șuierând
Sî sara și gimineața
Pân do triecut cinereața ?
Cinereața omului,
Ie ca floarea pomului:
Puomu-nfloare ie frumos,
Împle satu dă miruos.
Tuamna pică frundza jios,
Cum iera naica frumos.

ICOANE DÂN BANAT

NARCISA GABRIELA LIUȚ

Dacă ce uiț la o adunare unge iestă măi mulț oamini, vez pră ultimili locuri, o muiere cu un aparat dă molărai în mâni. Dacă o întrăbi șine îi, îț zâșe că îi Narcisa Liuț, muierea lu Dan Liuț. Dacă ce puni lângă ea șî măi săgeț dă givan, o să-ț zâcă că-i profesoară la Reșița. Dacă vrei să ce împrecinești, îț măi zâșe câtă șeva, dăspră ea, da nu mult. Îi tare scumpă la vorbă șî la băgatu întră ăi dântâi.

Așa cred că o fost tătă viața. Dacă o măi întrăb îm măi spune, mereuț, câtă una alta.

Da' tot aflu io șe vreau să șciu!

- Șine-i Narcisa?

- Dascăl dă psihopedagogie specială la CȘEI ”Aurora” Reșița. Șăd în Bocșa, dă când mi-s măritată cu Liuț Ioan. Numa, totă lumea îl strâgă Dan.

- Șî numili, dă floare, are legătură cu tablourili tele?

- Fincă m-am născut într-o zî mândră zî dă doi septembrie, tata m-o bocezat Narcisa, după numili florilor șe să *dășchid pentru lume*, în luna lu aprile. Așa că, nișî o legătură întră data când am vinit pră lume șî luna aprilie. Doar gându lu tata meu. Șe s-o fi ghingit, nu șciu? Cred că-i plășeau lui florili așcea. Dacă șăd să mă gângesc, nu l-am întrăbat nișodată șî acuma nu măi am pă șine, pântru că, într-o zî, măi dămult, o plecat cu înjerii șî nu s-o măi întors.

- Șe o fost înăince dă Bocșa, înăince dă 1996?

- M-am născut la Reșița șî am copilărit la Orșova în orașu strămutat pă geal în 1970. Io îi zâc orașu dântră geal șî apă. În orașu ăsta tata o vinit jinere în casa bunișilor. Pră vremea aia bunișii aveau casa în Jupalnic, care acuma îi doar icoană sub lacu dă acumulare ăl Dunării, șe s-o făcut ca să construiască Porțâli dă Fier. Tot aia s-o ales șî dă Orșova veche, dă casa șî grăgina lor.

Atunși or strămutat țăranii la bloc șî i-or făcut orășăni cu d-a sâla. Nu-m măi amincesc dă Orșova Veche or dă Jupalnic, eram prea mică, cred.

Așa că, m-o măi rămas să cresc pântră blocuri în construcție. Vara mergeam în vacanță, la părinț lu tata meu, la Reșița, tot la bloc.

Cred că dă aia tânjăsc, în totă vremea, după un sat, așa cum nu am cunoscut nișiodată în copilărie.

- Țăran fără sat?

- Da! Cred că tot dă aia, io cu Dan, ne-am șupit să ne fașem o casă pă pământ. Pă pământu pierdut dă moșî mei. D-aia ne-am împrecenit cu tăț țăranii dân Banat șî dân țară. Umblăm după ră-dășinili tăiace dân sacili noaștre. Cu trecutu viu în noi, cu grai, jioc șî port, mă fașe să mă sâmt d-a locului. Șci că în unili sace dă pră Valea Bistrii babili să duc în țoalili păoreșci la bisărică. Oare șine măi șcie asta astăz?

- Asta-i cu satu, da cu molăraiu?

- În copilăria dă la bloc fircăleam pă ușa dî la baie șî bucătărie cu plivaisu: marve, pene, regine. Bietă mama, Dumnezău s-o oginească, părea că mă sfăgește "– Narcisa, iar ai molărit pă uș?" Șî le șcerjea. Numa nu să șie nișî acuma cum, în câceva zâle creșceau la loc. Le-or tăt șcers, până m-or lămurit să nu măi molăresc nimic. Nu-ș avea rostu, orișîcum le șcerjea. Pă păreț nu am putut, că aveau ei molăraiu lor. Numa în primili clasă, nocili dă 10 să suiau în catalog șî alea cu labdă dî la învățătoare! Da numa atât.

- Șî la liceu când lumea măi scapă dân mâna părinților, barem un pic?

- Am făcut la Ștefan Plăvăț la Orșova, astăz îi zâșe Traian Lalescu șî am gătat în 1984, la matematică-fizică, am făcut numa dăsemn tehnic. Tot pă dăsemn tehnic m-am dus șî la subingineri. La Institutul de Subingineri Reșița, am ajiuns că un veșin m-o trimes "... nima nu-ț zâșe doamna subingineri, numa doamna ingineri șî fași măi puțâni ani dă școlală".

ICOANE DÂN BANAT

L-am făcut întră 1986 şî 1990, la seral. Am avut nemuri la Reşiţa şî m-am gângit că m-o fi măi uşor prântră străini. Ca să-m plăcesc traiu în Reşiţa am lucrat pă şantier la ICMMR, zâua sau noapcea. *Proaspătă,* după lucru, merjeam după-amiazăţ la şcoală. N-o fost uşor, da o trecut şî asta.

- Nimic dân şe ai făcut nu să leagă cu şe faşi astăz. Eşci profesoară, molăreşci?

- Cu învăţământu, poace că soarta m-o împins încolo, o poace că doamna Albai, care m-o scris pră sârma dă clasa VIII: "Să ce faşi profesoară!" M-o plăcut limba română şî eram bună la şcoală. Şî îm amincesc cu mare drag dă doamna profesoară.

După doi ani dă şomaj în 1992, m-am făcut educator, la Şcoala Specială Reşiţa. Fincă aveam în straiţă, câta şcoală, în 1994 m-or făcut maistru –instructor. M-am gângit "Şe-o măi fi şî asta?" Da m-o plăcut, c-o fost mult lucru cu mânili, io am văzut că mă şî prişep... M-am şupit dă molăream pene or obrază dă oamini, pră care copii le fărbuiau. Am învăţat d-odată cu copii, numa io măi iuce, fincă eram măi coaptă la mince.

Veşinu n-o avut girept cu anii ăi puţâni dă şcoală, că io am măi făcut şcoli: în 2000 am gătat *Şcoala Postliceală Prohumanitas Reşiţa* şî în 2001 *Cursul Postuniversitar de Educaţie Tehnologică la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca.*

Aşa m-am pominit profesor II, de Educaţie Tehnologică în învăţământu special. După aia m-am echivalat învăţătura la Universitatea Babeş Bolyai dân Cluj-Napoca, aşa că dân 2007 mi-s profesor titular la Centrul Şcolar de Educaţie Incluzivă ”Aurora” Reşiţa.

Am tras ca şî calu dă tovară să ajiung unge mi-s az şî anii s-or scurs şî ei cu şcolili mele.

M-am aflat într-o zî la 49 dă ani. Merjeam atunşi să mă uit la copii care pictau, sub îndrumarea lu doamna pictoriţă Elena Hăbăşescu, la Casa dă cultură Bocşa.

Tot Dan, care îi şî director la Casa dă cultură Bocşa, m-o spus că aişi îi *Secţia externă de Pictură a Şcolii Populare de Arte şi Meserii ”Ion Românu*” dân Reşiţa. Într-o zî, şe i-o fi vinit dă mă îngeamă să merg şî io. "Prântră ăi mişi? Nişi vorbă!"

- Aişi o recunosc pă Narcisa care şăge tot la urmă!

- Da, într-o zî baş m-am dus! Cu pânza subsoară am intrat în sală, ca elev. M-am pus la o masă şî inima îm băcea ca duba lu Dan pă bină, când Elena m-o adus farba şi modelu pă care m-o zâs să-l fac. Io l-am făcut. N-am crezut că mi-s în stare să ţân pensula în mână. Ăilalţ m-or spus vorbe dă laudă. Primu tablou îi cu tulipani într-un vas dă pământ, o natură moartă. Io am crezut că-s maşi, aşa dă frică m-o fost.

- Şe ţ-o plăcut la cursu dă pictură?

- Când am ajiuns acolo, după şe m-am oprit dân trâmurat, m-am amincit că Dan o primit cu multă vreme înăince, dă la Elena Hăbăşescu un tablou. M-am amincit dă colorili calge şî dă peisaju care curea aşa dă dulşe, ca mierea. Am sâmţât năprihănirea dân sufletu ei.

După o vreme, aişi, am înşeput să mă sâmt ca acas. Măi mult, abia apucam să mă aplec păstă şe aveam dă făcut. Tot Elena m-o învăţat să pun colorili pă pânză şî după aia să înşep să molăresc.

Amestăcu dă fărburi mi-l făşeam sângură. Dacă trăbuia să fac vrun molăr după un pictor, mă boiam să fie colorili tăt aşa. Numa profesoara Cati Todor îm zâşea:" Las-l aşa, nu trăbă să fie totuna, trăbă să ce uiţ după lumină şî după umbră"

- Ş-ai gătat şî *Şcoala Populară de Arte şi Meserii ”Ion Românu”* dân Reşiţa...

- Da, tot aişi am avut-o profesoară pă doamna Ecaterina Todor. Haru dă la Dumnezău o faşe o bună pictoriţă dă icoane pă sticlă şi un profesor dân ăi măi buni. Îm plaşe tactu ei şî şâmţu dă artist, totce scoborice dă la Dumnezău.

- Şe-ţ plaşe să faşi măi mult?

ICOANE DÂN BANAT

- Am pictat, în oloi, peisaje, pene, da şî natură. Mereuţ, am îndrăznit să fac şî obrazuri dă oamini, pântru că, mie îmi plac oaminii, măi ales când îs voioş. Da' bag dă samă tăt şe trăiesc oaminii. Obrazu lor îm spune, ca o oglindă.

Io, ca să îndrăznesc, şiniva trăbă să-m spună. Aşa că şiniva m-o spus: ”Lasă natura, fă portrete!”

Mie m-ar plăşea să pictăz tot şe pă minie mă faşe să sâmt: un gând, un trâmur în minie, o sâmţâre măi altă formă. Da trăbă să şî şci. matematică, geometrie... Dacă ai dă făcut oamini, trăbă să şci măsura, să vez măi larg, măi dasupra dă tot.

Îm plaşe oloiu, mă lasă să măi fac odată, dacă am zmincit. La înşeput pictam după molăre, acuma ies la mine în grăgină şî mă las în nada spicezălor, a bujorilor, a maşilor. Am căptat în Muzeu Astra dân Sibiu până am găsât şeva dân Banat dă molărit. Le găsâţ întră tablourili mele. Îm găsăsc totdăuna un loc afară şe mă momeşce să-l molăresc.

Viaţa lu pictorii ăi mari am şicit-o sângură. Viaţa lu unii dântră iei m-o uimit. La toţ să vege şe şcoală or făcut, măi multă, măi pâţână. Nu vreau să fiu ca nişcare. Vreau să fiu ca minie!

Am avut crecă, 6 expoziţii colective, cu elevii dă a *Şcoala Populară de Arte şi Meserii ”Ion Românu”* dân Reşiţa, şî cu membri UAP (Uniunea Artiştilor Profesionişti Bocşa, mi-s membră dân 2016).

Am avut una şî sângură, la Cimişoara, în 2019, când, tot după şe m-o bătut la cap şiniva, m-am ştudărit că molăresc dăstul dă binie să-i dau tablourili să împodobească amfiteatru dă la Universitacea de Vest. O fost o lansare dă carce cu poiezâi în grai bănăţan şî tablourili mele.

Mi-s şî colaboratoare la revista ”Front-Art”, făcută dă Elena Hăbăşescu, şe apare odată pe an, înşepând cu 2015.

Am fost în tabăra dă pictură dă la Muzeul Satului Bănăţan Cimişorean, organizată dă muzeograf – doctor în etnologie, creatoare dă poezâie în grai, scriitoare, Maria Mândroane, doi ani unu după altu, unge pot să spun că am întâlnit oameni unu şî unu.

- Şe faşi cu tablourili?

- Le dau la oamini, le dau cu drag! Am şî vândut tablouri!

- Noi am măi vorbit şî şciu că tu crez că alţî or făcut mult pântru cine. Ar fi careva cui să-i mulţămeşci? Alţî dăcât ăia pă care i-ai numit până acuma?

- Da, lu Dumnezău, că-m ocroceşce drumu pă pământ, aşa într-o formă în care parcă îm spunie că nu mi-s dăgeaba. Lu mama, că m-o crescut şî lu tata, care o fost un artist, caricaturist, portretist, da năşciut, dăcât dă mine. Am un portret a meu făcut dă el, când io am fost oţără dă fată.

Mulţămesc profesoarelor dă pictură, precinilor şî la ăi care m-or lăbdat şî m-or spus să merg înăince.

- Narcisa, cum îi viaţa tea dă când ai auzât prima dată: "Jioşi cu minie" şî până az?

Rizând...

- Orişîşinie şcie că dragului meu bărbat, Dan Liuţ, îi mulţămesc dân adâncu sufletului! Crege măi tare în mine, măi mult dăcât am crezut io vro dată. Îi mulţămesc pântru că mă sâleşce să fac şî şe nu vreau. M-am sprijonit pă el, ba, m-o aruncat în sus, ca io să fiu şe nu cregeam vrodată, un om care pictază.

- Şine-i Narcisa Gabriela Liuţ?

- Dă când mă şciu am sâmţât un fel dă har în mânile mele, şî nu şciam dî şe or şe să fac cu ele; cred că am găsât şe anume să fac cu bucuria dân pălmi. Nu vreau să ”*sune*” a încheiere, da io mă duc năince, să pictăz.

Florina Ariana Colgia

Moara de la Prigor

Lalele, primul meu tablou

Trandafiri -Reproducere Luchian

Pinul negru de Banat, de la Herculane

Portret Petru Lupșa

Irișii

La cărat tulei,2019

Tunelul dragostei(pentru Andreea și Andrei)

Vâltoare de la Topleț

Flori de cireș (pentru Rozalia Pataky)

Colț din țarina Bocșei

O picătură de sevă dintr-un .....prun